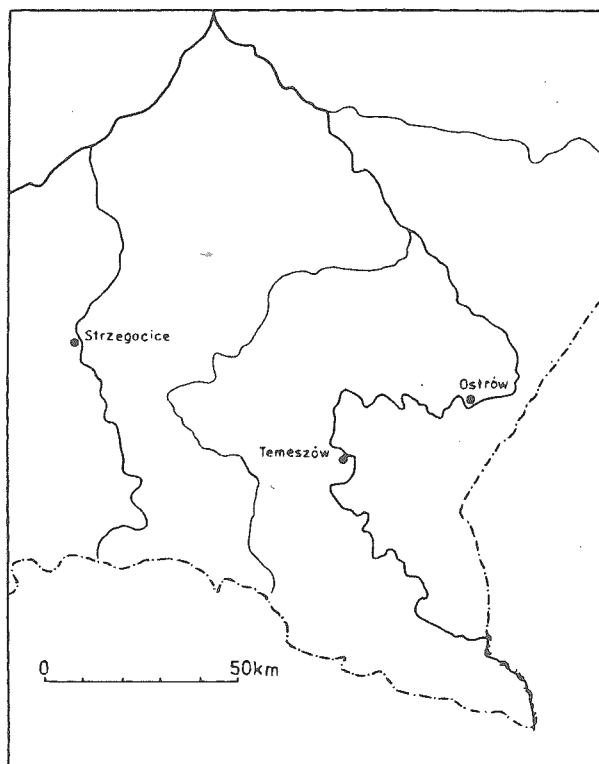

Sylwester Czopek

Dwa zabytki brązowe z Podkarpacia

W 1990 roku pan Mieczysław Baliszewski pracując przy budowie nowej hali „Zelmeru” w Rzeszowie przy ul. Przemysłowej wyciągnął z przywiezionego tam żwiru siekierkę brązową. Zabytek ten przekazał do zbiorów Muzeum Okręgowego w Rzeszowie. W kilka miesięcy później w identyczny sposób pozyskano duży fragment miecza brązowego. Z przeprowadzonego wywiadu wynika, że żwir na tę budowę dostarczała firma „Integral” z Rzeszowa. Niestety dość długi czas, jaki minął od przywiezienia

żwiru do momentu znalezienia i następnie przekazania zabytków do muzeum, nie pozwala na związanie ich z konkretną dostawą. Wiadomo jedynie, że firma ta dostarczała żwir z trzech miejscowości leżących w Polsce południowo-wschodniej — z Ostrowa woj. przemyskiego, Strzegocice w woj. tarnowskim i Temeszowa w woj. krośnieńskim (ryc. 1). Miejscowości te należy przyjąć jako prawdopodobne miejsca znalezienia zabytków brązowych. Nie wiadomo także, czy pochodzą one z jednego miejsca (stanowiska?) czy też dwóch różnych.

Ryc. 1. Mapa prawdopodobnych miejsc znalezienia zabytków brązowych

Abb. 1. Karte der vermutlichen Fundorte von Bronzefunden

Рис. 1. Карта вероятных мест находок бронзовых памятников

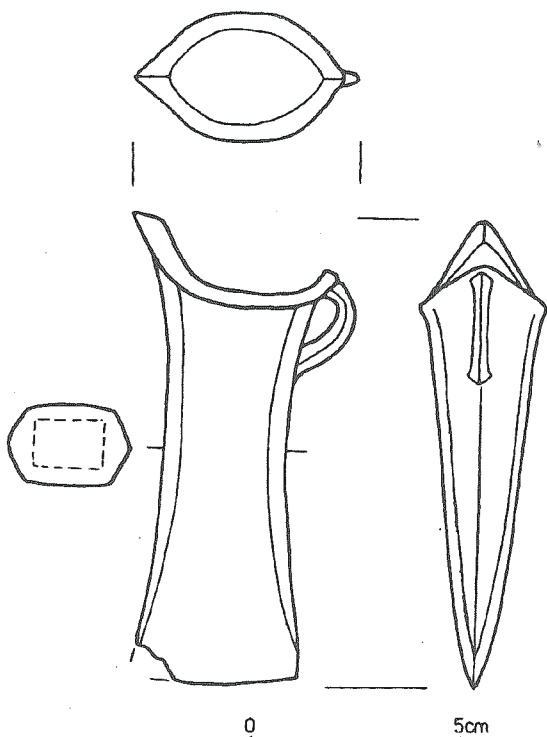
Siekierka

Jest to siekierka dziobata z tulejką (ryc. 2), o lekko rozszerzonym ostrzu, w rogu odłamanym. Dziobek jest wyraźnie zaznaczony, a uszko duże, profilowane. W przekroju zabytek posiada kształt sześciokątny o lekko zaokrąglonym krawędziach. Pokryty jest zieloną, nierówną patyną. Wymiary: długość całkowita 11,8 cm, szerokość tulejki z dziobkiem i uszkiem 5,3 cm.

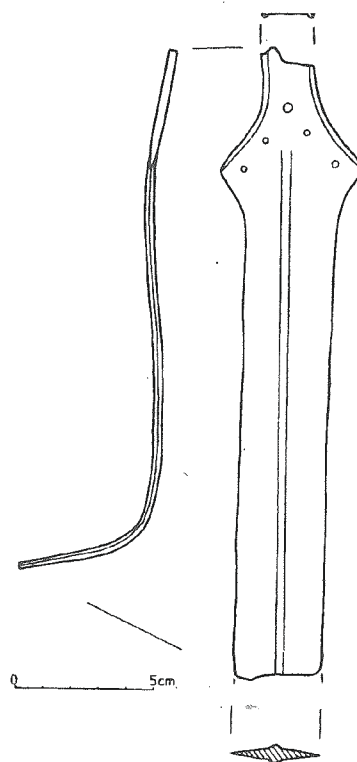
Omawiana siekierka reprezentuje pierwszą odmianę siekieriek dziobatych z tulejką wg podziału J. Kuśnierza (1989, s. 144 n.), grupującą egzemplarze smukłe, niezdobione. Autor ten datuje takie siekierki w granicach HaA1–HaA2, uznając je za wynik kontaktów z szeroko rozumianą strefą zakarpacką (J. Kuśnierz 1989, s. 149–150), gdzie tego typu zabytki są szczególnie częste (por. M. Novotná 1970, tabl. XXVII, XXXVI, XXXVII; T. Bader 1978, tabl. LXXIII, 5, 8, LXXXIV, 1, XXXVI, 11; A. Mozsolics 1985, tabl. 90:7, 139:4–5, 173:3, 191:17–21, 206:5 — w skarbach horyzontu Kurd oraz tabl. 240:1, 250:5–7, 257:3, 263:1–4 — w skarbach horyzontu Gyermely). Najbliższymi terytorialnie analogiami są dwie siekierki ze skarbu z Maćkówki, woj. przemyskie, datowanego na młodszy odcinek III okresu epoki brązu, to jest HaA1 (W. Blajer 1987, s. 112, ryc. 7b–c oraz s. 129). Chronologia taka jest zbieżna z przytoczonymi wyżej analogiami zakarpackimi i ją właśnie należy przyjąć jako obowiązującą dla omawianej siekierki.

Miecz

Jest to zagięty miecz, odłamany z obydwu końców. Charakteryzuje się on żeberkiem biegnącym, pośrodku ostrza

Ryc. 2. Siekierka brązowa
Abb. 2. Bronzeaxt
Рис. 2. Бронзовый топорик

Ryc. 3. Miecz brązowy
Abb. 3. Bronzeschwert
Рис. 3. Бронзовый меч

na całej jego długości. Głownia przechodzi łagodnym łukiem w podstawę sztabki, która ma podniesione brzegi (ryc. 3). U jej podstawy znajdują się 2 pary otworów na nity, które mają „kontynuację” w otworkach w samej sztabce (zachował się tylko jeden z nich, dalej miecz jest uszkodzony). Zabytek pokryty jest zieloną, nierówną patyną. Wymiary: zachowana długość 23,7 cm, szerokość ostrza 3,1 cm, szerokość podstawy sztabki 5,1 cm, szerokość sztabki 1,9 cm.

Stan zachowania miecza, a zwłaszcza brak zakończenia sztabki znacznie utrudnia analizę. Z całą pewnością zabytek ten należy do dużej grupy tzw. „Griffzungenschwerter” — mieczy ze sztabką do rękojeści. Kształt sztabki, a zwłaszcza jej podstawy i głowni pozwalają na umieszczenie naszego miecza między typem Ib wg Sprockhoffa (za: J.D. Cowen 1956, s. 61) a typem Nenzingen wg Cowena (J.D. Cowen 1956, s. 63). Określa to tym samym datowanie na późny brąz i początek HaA1. Analogiczne zabytki występują także w kręgu zakarpackim (A. Mozsolio 1985, tabl. 6:1—3, 11:1—3, 32:3 z horyzont Aranyos, odnoszony do BD). Podobne miecze określane są w północnej Rumunii jako typ Ilişeni, datowany na BD i HaA1 (A.D. Alexandrescu 1966, s. 133). Sposób uformowania podstawy sztabki jest w naszym przypadku bliższy mieczom zakarpackim niż cytowanym dopowiednikom niemieckim. W klasyfikacji militariów kultury

łużyckiej nie znajdujemy precyzyjnych analogii (J. Fogel 1979). Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia oraz względy geograficzne, należy uznać omawiany miecz za wynik oddziaływań południowych, datując go najpewniej na początek HaA1.

Zarówno miecz, jak i siekierka uzupełniają listę zabytków brązowych znanych do końca BD i HaA1 z terenu Polski południowo-wschodniej. Zwartość chronologiczna prezentowanej siekierki i miecza oraz być może nieprzypadkowa zbieżność odkrycia mogą sugerować, że mamy tu do czynienia ze skarbem lub jego częścią. Kwestia to musi pozostać nierozstrzygnięta.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Alexandrescu A.D.
1966 *Die Bronzeschwerter aus Rumänien*, „Dacia”, t. 10, s. 117—189.
- Bader T.
1978 *Epoca Bronzului în nord-vestul Transilvaniei.. Cultura pretracică și tracică*, București.
- Blażej W.
1987 *Skarby brązowe ze Stefkowej i Maćkówki*, „Materiały i Studia Muzealne”, t. 6, Przemyśl, s. 91—146.

Cowen J.D.

- 1956 *Eine Einführung in die Geschichte der bronzenen Griffzungenschwerter in Süddeutschland und den angrenzenden Gebiete*, „Bericht der Römisch-Germanischen Kommission“, B. 36 (1955), s. 52—156.

Fogel J.

- 1979 *Studia nad uzbrojeniem ludności kultury łżyckiej w dorzeczu Odry i Wisły*, Poznań.

Kuśnierz J.

- 1989 *Dziobate siekierki z tulejką jako wyraz kontaktów ludności grupy tarnobrzezkiej kultury łżyckiej z obszarami wschodniej części Kotliny Karpackiej*, (w:) Grupa tarnobrzezka kultury łżyckiej, Rzeszów, s. 143—164.

Mozsolics A.

- 1985 *Bronzefunde aus Ungarn*, Budapest.

Novotná M.

- 1970 *Die Bronzefunde in der Slowakei*, Bratislava.

Sylwester Czopek

Zwei Bronzefunde aus Podkarpacie

Zusammenfassung

Im Beitrag werden zwei in Podkarpacie (südöstliches Polen) gefundene Bronzefunde besprochen. Ihr genauer Fundort ist bedauerlicherweise nicht eindeutig zu bestimmen. Als wahrscheinlich gelten 3 Ortschaften — Ostrów, Wojewodschaft Przemyśl, Strzegocice, Wojewodschaft Tarnów, und Temeszów, Wojewodschaft Krosno (Abb. 1).

Der erste Fund ist eine typische Schnabelaxt mit Tülle (Abb. 2). Der zweite ist dagegen ein fragmentarisch überbliebenes Griffzungenschwert (Abb. 3). Alle beide sind in den Rahmen HaA1 zu datieren und mit südlichen (hinterkarpatischen) Einwirkungen in Verbindung zusetzen. Es ist nicht auszuschließen, daß es ein Depotfund bzw. dessen Teil ist.

Сыльвестер Чопек

Два бронзовых памятника с Подкарпатя

Резюме

В статье обсуждаются два бронзовых памятника, найденные на Подкарпатя (Южновосточная Польша). К сожалению, нельзя указать на точное место их открытия. Как вероятные называются три местности: Острув воеводство Пшемысль, Стжегоцице — воеводство Тарнув и Темешув — воеводство Кросно (рис. 1).

Первый памятник — это типичный кельт с дугообразным краем (рис. 2). Второй же — это фрагментарно сохранившийся меч с основой для рукоятки (рис. 3). Оба памятника можно отнести в пределы HaA1 и сочетать с южными влияниями (закарпатскими). Нельзя исключить, что это клад или его часть.